

nýbrž toliko zpovlovnění nebezpečností, národ úbytkem porodů ohrožujícího. Porodový úbytek stal se problémem, přes stále ještě vysokou číslíci přírostu obyvatelstva spatřováno v klesající porodnosti i vědeckými kruhy vážné nebezpečství pro národní budoucnost Německa, a horkokrevnější hlavy spatřovaly již blížiti se strašidlo populačního úbytku, odlidňování se Německa za odstrašujícím příkladem Francie. A všude pátráno po příčinách tohoto zjevu.

Podobným vývojem začíná se bráti i Rakousko, a zejm. oni jeho národové, kteří silněji prosákli již kulturou západoevropskou.

(Pokračování.)

## Německý zákon o vlastenecké službě pomocné.

Karel Váchal.

Zkušenosti z války francouzsko-německé vyvolaly zákony o válečných úkonech jak v Německu (ze dne 13. června 1873) tak i ve Francii (ze dne 3. července 1877). Vedle poskytování předmětů hmotných i nemovitostí jsou obyvatelé říše německé i republiky francouzské povinni k jistým úkonům osobním, jichž vyžaduje zájem vojenský.

Je známo, že o zákon německý opírá se rakouský zákon o válečných úkonech ze dne 26. prosince 1912, č. 236. ř. z. Ten povolává k osobním úkonům všechny práceschopné mužské osoby civilní do dokonání 50. roku (§ 4.); hranice tato byla císařským nařízením z 18. ledna 1916, č. 18. ř. z., posunuta až k dokonání 55. roku.

Způsob pak, kterak může kdo dostati se v dosah působnosti zákona o válečných úkonech, jest dvojí: buď je dělník nebo zřízenec zaměstnán u podniku dopravního, průmyslového či jiného, který byl jako celek povolán k úkonům válečným (§ 6.), a nesmí jej opustiti; anebo je povolán politickým úřadem prostřednictvím obce (§ 28.) k úkonům pro účely válečné mimo bitevní čáru (§ 4.).

Povinnosti k úkonům válečným jsou zproštěni zejména veřejní úředníci, starostové a duchovní (§ 5.).

Mzdu osob povolaných k válečným úkonům upravuje prováděcí nařízení ze dne 25. července 1914, č. 171. ř. z. Skupina dělníků, povolaných k úkonům jako součást podniku, v němž jsou zaměstnáni, dostává smlouvenou mzdu a musí býti mimořádně odměněna za vícepráce; pro dělníky přímo povolané k úkonům válečným jsou stanoveny mzdové sazby v citovaném nařízení přímo.

Jinak neobsahuje rakouský zákon o válečných úkonech ničeho o úkonech osobních.

Těžiště zákona vedle osobních úkonů dopravního personálu bylo hledáno spíše v úkonech věcných. Vláda, chtějíc míti na rychlo za tehdejší hrozivé situace zahraniční (prosinec 1912) něco v ruce, nepřemýšlela příliš mnoho o podrobnostech a neměla také nija-

kých vzorů ani zkušeností pro ně. Okolnost pak, že šlo o zákon smluvený s vládou uherskou a ve shodném znění již přijatý sněmovnou uherskou, jakož i způsob, jakým zákon byl v rakouské sněmovně projednáván — čtenáři jej mají ještě asi v paměti — působily, že zákon je znění příliš všeobecného, pokud jde o osobní úkony, a že přiznává jenom zcela nepatrný vliv na provádění živlu občanskému, zcela žádný však dělnictvu.

Tyto momenty zavinily četné příkrosti při provádění zákona o válečných úkonech, o kterých censura tisková nedovoluje pojednávat.

Ale právě tyto nedokonalosti našeho zákona a stesky dělnictva do jeho provádění prospěly dělnictvu německému. Poskytly mu potřebné zkušenosti, když dělnictvo německé na sklonku minulého roku bylo povoláno, aby spolurozhodovalo o novém zákoně „o vlastenecké službě pomocné“.

Podobně jako u nás chtěla také říšská vláda německá přenechatí spolkové radě, aby nařízením podrobněji upravila provádění zákona. Ale zástupci organizací německého dělnictva, vyslovivše se v převážné většině v zásadě pro uskutečnění zákona, vyžadovali za toto rozhodnutí jednak, aby zákon sám obsahoval podrobnější ustanovení na ochranu dělnictva, jednak aby při provádění jeho byl přiznán dalekosáhlý vliv občanstvu.

V obém dosáhli rozhodného úspěchu. Nynější znění zákona pochází z valné části z pera zástupců organisovaného dělnictva.

Nutno ovšem říci, že posice německého dělnictva byla poněkud usnadněna účelem zákona, jenž se přece jenom liší od účelu našeho zákona o válečných úkonech. Naš zákon zejména v době svého vzniku přihlížel k úkonům bezprostředně souvisejícím s válkou, kdežto německý zákon o službě pomocné má na mysli zajištění vůbec veškeré práce důležité a užitečné. Vztahuje se na činnost u všech úřadů a úředních zařízení, ve válečném průmyslu, v hospodářství polním a lesním, při ošetřování nemocných, v organizacích válečného hospodářství nebo v jinakých povoláních a závodech, které mají význam pro účely vedení války nebo výživy obyvatelstva. Podle prohlášení vládního patří dále k vlastenecké pomocné službě činnost kněží, lékařů, právních zástupců, zřízců odborových organizací a dělnických sekretářů, úředníků institucí pojišťovacích a redakčního a technického personálu novinářského

K těmto pracem povolává německý zákon všechny muže do dokonaného 60. roku, kdežto rakouský zákon pokládal pro svoje účely již 50. rok za maximální hranici.

Při provádění německého zákona bude spolupůsobiti řada výborů. V každém obvodu zástupce hlavního velitelství budou zřízeny výbory řízené důstojníkem a složené ze dvou vyšších státních úředníků, ze dvou zástupců zaměstnavatelů a dvou zástupců dělníků, které budou rozhodovati o otázce, zdali ten či onen podnik je činný ve vlastenecké službě pomocné a zdali

počet osob v něm zaměstnaných nepřesahuje potřeby. Zástupce zaměstnavatelův a dělníků bude si jmenovati válečný úřad, pokud se týče ministerstvo války, ale vláda výslovně prohlásila na dotaz sociálnědemokratických poslanců, že vyžádá si vždy návrhů organisací a bude se jimi co nejvíce řídit. Budou tedy vlastně zaměstnavatelé a dělníci, tudíž zástupci vrstev nejvíce zúčastněných rozhodovati o povolávání k pomocné službě.

Ale ani výrok tohoto výboru není pravoplatný; postižený může se odvolati k ústřednímu úřadu sedmičlennému, v němž zasedá také po jednom zástupci zaměstnavatelův a dělníkův.

Výbory právě uvedené rozhodují o povolávání k pomocné službě jaksi negativně; pozitivně rozhoduje o tom jiný šestičlenný výbor, jmenovaný pro každý okres náhradní komise, v němž zasedají opět dva zástupci zaměstnavatelův a dva zástupci dělníkův. Tento výbor přiděluje také povolání práci, neopatřil-li si ji povolání ve 14 dnech ode dne vyrozumění o povolání sám. Také do tohoto povolání jest možno si stěžovati u výboru již uvedeného, zřízeného u zástupce hlavního velitelství.

Výbor nemůže ovšem rozhodovati libovolně. Zákon mu ukládá, aby posoudil věk, bydliště, rodinné poměry, zdravotní stav a dosavadní činnost povolaného a zejména zkoumal, zdali mzda povolanému slíbená stačí k úhradě výživy jeho a jeho rodiny.

Také obsah pracovního poměru podléhá doзору zvláštních výborů. Zaměstnanec může totiž vyžadovati z důležitých důvodů, zejména také proto, že v jiném podniku pomocné služby může nabyti lepších pracovních podmínek, aby ho zaměstnavatel propustil. Odepře-li zaměstnavatel vyhověti této žádosti, může si zaměstnaný stěžovati u jiného sedmičlenného výboru, zřízeného v každém okrese, v němž vedle zmocněnce válečného úřadu zasedají tři zástupci zaměstnavatelův a tři zástupci dělníkův. Dva z těchto zástupců jsou stálí, třetí je povolán z odboru, jemuž zaměstnaný náleží.

V podnicích, zaměstnávajících více nežli padesát dělníků, bez ohledu, jde-li o podnik průmyslový či zemědělský, musí býti přímou a tajnou volbou všech svéprávných dělníků zvolen dělnický výbor, který má zprostředkovati mezi zaměstnavatelem a dělníky.

Nedojde-li k dohodě mezi zaměstnavatelem a dělníky, může kterákoli strana dovolati se sedmičlenného výboru posléze uvedeného jako rozhodčího. Nepodvolí-li se zaměstnavatel výroku tohoto rozhodčího soudu, jsou dělníci zproštěni povinnosti u něho pracovati.

Živnostenští dělníci, kteří budou přikázáni pomocnou službou podnikům zemědělským, nejsou podrobeni zákonům platným pro zemědělské dělnictvo.

Nad prováděním zákona konečně bdí patnáctičlenný výbor sněmovní, jemuž válečný úřad udíletí bude informace, a jehož dobrozdání si vyžádá, nežli vydá jakékoli důležitější nařízení. Tento výbor může se scházeti i v době, kdy říšský sněm nezasedá.

Pro projednávání dělnických otázek bude zřízen u válečného úřadu zvláštní válečný úřad práce.

Je pravděpodobno, že zákon o vlastenecké službě pomocné nezasáhne do života dělnictva německého tak hluboko, jako zasáhl zákon o válečných úkonech do života dělnictva rakouského. Ale stane-li se tak přece, bude německé dělnictvo nejenom lépe chráněno a opatřeno nežli dělnictvo rakouské, nýbrž bude míti také k provádění zákona daleko větší důvěru, nežli je tomu u nás. Německý dělník vidí, kterak všude o něm spolurozhodují jeho zástupci, ví, že se může s každou stížností k nim utéci, a cítí se zejména nadále rovnoprávným se zaměstnavateli. Nejenom pak, že dělnický tisk se zabývá zákonem a jeho důsledky, a bude se ještě zabývat i jednotlivými zjevy při jeho provádění, nýbrž i právní oddělení německého válečného úřadu obrací se k dělnictvu s obšírnými výklady a vysvětlivkami.

Toho všeho u nás není. U nás dělník se může obrátiti vždy pouze na vojenského představeného. I když pak u tohoto předpokládáme nejlepší vůli a největší svědomitost, nemůže se mezi ním a dělníkem jemu podřízeným vyvinouti nikdy ten poměr, jako mezi dělníkem a výborem s občanskou většinou. Jinam však náš dělník se svými stížnostmi a bolestmi nemůže jíti, když zejména tisková censura v Praze potlačí každý projev, jenž odhaluje různé nesprávnosti. Vždyť pražská censura potlačila i prostou parafrasi ustanovení zákona o právu stížnosti!

Za takového stavu věci německý dělník pochopí, že povolání jeho k pomocné službě a přidržování jeho v ní děje se jenom a jedině v zájmu státního celku, tedy i v zájmu jeho vlastním.

Bylo by jistě také v zájmu našeho státního celku, aby i v našem dělníkovi změnou nynějších poměrů bylo přesvědčení takové vyvoláno.

## ZPRÁVY.

**Sedesátileté jubileum zemské statistiky a dvacáté výročí Zemského statistického úřadu království Českého.** Letošní rok je pro naši výbornou zemskou statistiku dvojnásob rokem jubilejním. Je tomu letos především šedesát let, co při tehdejší c. k. vlastenecko-hospodářské společnosti (nynější zemědělské radě pro království České) zřízena byla na místě všeobecné statistiky zemské, jejíž projekt krátce před tím byl vypracoval prof. Dr. Petr Mischler, profesor národního hospodářství na pražské universitě, alespoň statistická kancelář »Ústředního výboru pro statistiku polního a lesního hospodářství v království